

דברי פתיחה

וירא והנה באר בשדה

והנה שם שלשה עדרי צאן רבצים עליה

כי מן הבאר ההוא ישקו העדרים והאבן גדלה על פי הבאר.

ונאספו שמה כל העדרים וגללו את האבן מעל פי הבאר

והשקו את הצאן והשיבו את האבן על פי הבאר למקמה

...ויגש יעקב ויגל את האבן מעל פי הבאר וישק את צאן לבן אחי אמו

(בראשית כט, ב-ג, י')

במדרש (בראשית רבה, פרשה ע, ח) נדרשו הפסוקים הללו על המצווה לעלות לרגל שלוש פעמים בשנה, ובייחוד על שמחת בית השואבה שחגגו בבית המקדש בחג הסוכות:

"והנה באר בשדה" - זו ציון.

"והנה שלשה עדרי צאן" - אלו שלשה רגלים.

"כי מן הבאר ההיא ישקו" - שמשם היו שואבים רוח הקודש.

"והאבן גדולה" - זו שמחת בית השואבה. אמר ר' הושעיא: למה היו קוראים

אותו בית השואבה? שמשם היו שואבים רוח הקודש.

"ונאספו שמה כל העדרים" - באים מלבוא חמת ועד נחל מצרים.

"וגללו את האבן" - שמשם היו שואבים רוח הקודש.

"והשיבו את האבן" - מונח לרגל הבא.

סוכות הוא החג האחרון מבין שלושת הרגלים (ראש השנה ד ע"א). בכל חג כשעולים לרגל שואבים מבית המקדש רוח הקודש, אך סוכות הוא השיא והתמצית של כל הרגלים. התורה מצווה אותנו לשמוח בחג זה באופן מיוחד "שמחה יתירה" (סוכה נא ע"א):

חג הסכת תעשה לך שבעת ימים באספך מגרנך ומיקבך. ושמחת בחגך אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך והלוי והגר והיתום והאלמנה אשר בשעריך. שבעת ימים תחג לה' אלקיך במקום אשר יבחר ה' כי יברכך ה' אלקיך בכל תבואתך ובכל מעשה ידיך והיית אך שמח (דברים טז, יג-טז).

מלבד הישיבה בסוכה בצלא דמהימנותא, השמחה הגדולה היא במצוות הנוספות הרבות שיש בחג שעיקר קיומן הוא בבית המקדש ע"י עולי הרגלים: ליתול ארבעה מינים, להקיף את המזבח בכל יום ובאופן מיוחד ביום השביעי של החג, ניסוך המים, ובמוצאי שנת שמיטה גם מצוות הקהל. בבית המקדש הקריבו מספר רב של קרבנות, ואף אומות העולם היו מצווים לבוא למקדש בחג הסוכות.

בתוספתא (סוכה ד, ג) מתוארת השמחה הגדולה בבית המקדש בחג הסוכות:

אמר רבי יהושע בן חנניא: כל ימי שמחת בית השואבה לא היינו רואים שינה. משכימין אנו לתמיד של שחר, משם לבית הכנסת, משם לבית המדרש, משם למוספין, משם לאכילה ושתייה, ומשם לבית המדרש, משם לתמיד של בין הערבים, משם לשמחת בית השואבה.

חג סוכות הוא "זמן שמחתנו". השמחה הגדולה במשך ימי החג ובהנהגת גדולי החכמים, הייתה כל כך משמעותית ועוצמתית עד ש"אמרו: כל מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו" (משנה סוכה ה, א), ומשם שואבים כוחות של אמונה ותורה גדולה, יראת שמיים ורצון בעבודת ה' מלאה, עד לסוכות שבשנה הבאה.

רבנו יעקב בעל הטורים (טור, אורח חיים, הלכות ראש חודש ס' תיז) כתב בשם אחיו, רבי יחיאל:

ושמעתי מאחי הרב יחיאל... שהמועדים נתקנו כנגד אבות. פסח כנגד אברהם דכתיב "לושי ועשי עוגות" (בראשית יח, ו) ופסח היה; שבועות כנגד יצחק שתקיעת שופר של מתן תורה היה בשופר מאילו של יצחק; סוכות כנגד יעקב דכתיב "ולמקנהו עשה סוכות" (בראשית לג, יז).

על דברים אלו כתב הרב אברהם מרדכי אלתר, האדמו"ר מגור (אמרי אמת, סוכות שבת חול המועד סוכות, שנה תרע"ז):

איתא (טור אורח חיים סימן תיז) שהשלש רגלים הם כנגד הג' אבות, וסוכות הוא כנגד יעקב. גבי יעקב כתיב שאמר לרועים "השקו הצאן ולכו רעו" (בראשית כט, ז) והקשו המפרשים (שפת אמת, פרשת ויצא תרל"ט ד"ה בפסוק; ועי' בפירושו ר' אברהם בן הרמב"ם שם) וכי לא ראה שהאבן גדולה על פי הבאר? אולם כאשר בא יעקב, יכול כל אחד להעביר האבן, דכתיב "תתן אמת ליעקב" (מיכה ז, כ) ומעט אמת דוחה הרבה שקר. הבאר הזו היא באר מים חיים שעליה כתיב "באר חפרוה שרים" (במדבר כא, יח), אלו

האבות, "כרוה נדיבי העם" (שם), וכתוב שם "וממדבר מתנה וממתנה נחליאל" (שם יח-ט), זה מתן תורה. שבמתן תורה השיג כל אחד רוח הקודש.

כך גם בעקבות השמחה הגדולה בבית המקדש בחג הסוכות וקיום מצוות החג. כל אחד יכול לשאוב רוח הקודש ולעלות עוד במעלות הקודש והיראה, בעבודת ה' ובלמוד תורה.

מאז חורבן בית המקדש, אנו תפילה לקב"ה שנזכה לקיים את כל מצוות החג בשלמותן ובמלואן "והשב כהנים לעבודתם ולוויים לשירם ולזמרם והשב ישראל לנוויהם", ושנזכה לשאוב עוד ממקור הקודש, מבית המקדש (בראשית רבה, פרשת וישב, פרשה פח סימן ז):

"ולא זכר שר המשקים" (בראשית מ, כג) שר המשקים שכחך ואני לא אשכחך, מי היה מחכה לאברהם ושרה שהיו זקנים שיולד להם בן? מי מחכה ליעקב שעבר במקלו הירדן שיפרץ ויעשיר? מי היה מחכה ליוסף שעברו עליו כל הצרות האלו שיהיה מלך? מי היה מחכה למשה שהושלך ליאור שיהיה כמו שנהיה? מי מחכה לרות שהיתה גרה שחזרה למלכות ישראל? מי מחכה לדוד שיהיה מלך עד סוף הדורות? מי מחכה ליהויכין שיצא מבית האסורים? מי מחכה לחנניה מישאל ועזריה שיצאו מתוך האש? מי מחכה לישראל בימי המן שיצילם הקדוש ברוך הוא? מי מחכה לגליות שיהיו לשם ולתהלה? מי מחכה לסוכת דוד הנופלת שיקימנה הקדוש ברוך הוא, שנאמר "ביום ההוא אקים את סוכת דוד הנופלת" (עמוס ט יא), שיהיו כל העולם אגודה אחת שנאמר "כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כלם בשם ה' ולעברו שכם אחד" (צפניה ג, ט).

שם הספר "באר יהודה". מופיע בו שמי, ורמוזים גם שמות הוריי היקרים - א"מ ר' ראובן אליהו וא"מ חיה איטה. באר - ראשי תיבות בסדר שונה: בן אליהו ראובן, חיה.

"באר מים חיים" (שיר השירים ד, טו) - זו תורה של ארץ ישראל (ילקוט שמעוני, שיר השירים רמז תתקפח).

בספר זה מובאים שיעורים במסכת סוכה שזכיתי למסור במקומות שלימדתי בהם בעבר: בישיבת ההסדר בנוה דקלים - גוש קטיף ת"ו, בבית המדרש הגבוה במרכז האקדמי לב בירושלים, וכן בישיבות נוספות ברחבי הארץ - גבוהות, הסדר, תיכוניות, שבהן הוזמנתי למסור שיעורי גמרא בעיון. תודתי העמוקה לכל ראשי הישיבות, הר"מים, התלמידים שיחד עמם לובנו חלק משיעורים אלו.

חלק מהשיעורים הללו פורסמו בעבר בספריי הקודמים, או בחוברות תורניות. הם נערכו מחדש והותאמו לאופיו של ספר זה. השיעורים היו רשומים אצלי בדפים ובמחברות, וכעת ערכתי את השיעורים מחדש. עיינתי שוב בסוגיות, וכתבתי את הדברים מחדש. ייתכן בהחלט שיש דברים שכבר מופיעים בספרים אחרים. לא בדקתי שוב את כל מה שנכתב על הסוגיות הללו.

לא מופיעים כאן כל השיעורים שרשומים אצלי, אלו שאין בהם חידוש או תוספת, ודברים שכבר מופיעים בספרים אחרים. בספר זה שיעורים שחשתי שיש בהם תוספת ונוסף לדברים שכבר נכתבו בסוגיות הללו או שמעטים עסקו בהן. אופי השיעורים הוא עיון בכל סוגיה במבט רחב, ביאור מבנה הסוגיה ושלביה, ועיון בדברי ראשונים ואחרונים ולעיתים גם בדברי פוסקים, כשהרצון הוא לחשוף עוד ולהציב מראה נוספת, חדשה ואחרת. הסגנון הוא בהיר וערוך, והפניות למקורות נוספים או תכנים משניים מופיעות בהערות שוליים.

נקווה שיהיו הדברים לרצון לפני בורא עולם, ונזכה בסייעתא דשמיא להוסיף ולהגדיל עוד את לימוד התורה.

תודות

לרבים אני חייב תודה על שסייעו ומסייעים בידי לכתוב ולהוציא לאור את הדברים, מתוך דיבוק חברים ופולפול התלמידים, בתמיכה ובעידוד, בלב טוב ובשמחה. תודות עמוקות לרעייתי שרית הי"ו, אשר עולה על כולנה. חוכמתה ובינתה, עזרתה ועידודה, אפשרו ומאפשרים ללמוד וללמד, ולעסוק בכתיבה וביצירה. יהי רצון שהקב"ה ייתן לנו כוח למשך שנים רבות וטובות, להמשיך ללמוד וללמד, לשמור לעשות ולקיים, ושנזכה להמשיך ולרוות נחת מצאצאינו לאוי"ט, לראותם עוסקים בתורה, בעבודה ובגמילות חסדים, לחופה ולמעשים טובים, ושלא תמוש התורה מפי זרענו וזרע זרענו עד עולם. יברך ה' גם את בנינו ובנותינו, הכלות והחתנים, הנכדים והנכדות, ושיזכו לכל הברכות, ושהקב"ה ימלא כל משאלותיהם לטובה בבריאות ובהצלחה. אכ"ר. "שתה מים מבורך ונזלים מתוך בארך. יפוצו

מעניתיך חוצה ברחבות פלגי מים. יהיו לך לבדך ואין לזרים אתך. יהי מקורך ברוך
ושמח מאשת נעורך" (משלי ה, טו-יח).

תודות לחמותי זהבה זינגר, אשר נשאה לבדה במשך שנים רבות בעול גידול
בנותיה, וזוכה כיום לרוות נחת מהן, מחתניה, מנכדיה, מנכדותיה ומניניה. תהי
משכורתה שלמה מעם ה', בבריאות טובה ונחת.

לחבריי בהנהלת החינוך הדתי ומפקחים, לראשי ישיבות, ר"מים, מורים ומורות,
מדריכים ומדריכות, אשר עמם הייתי בקשר במשך 13 שנים, במסגרת עבודתי
כמפמ"ר - מפקח מרכז על הוראת תלמוד ותושבע"פ בחינוך הדתי עד עתה. היכולת
לפשט סוגיות מורכבות, לנסח ולבנות היטב את השיעורים, התחדרו והשתפרו במשך
השנים בעקבות עבודתי כמפמ"ר תלמוד ותושבע"פ.

תודה גדולה לראשי ישיבת ההסדר "ברכת משה" במעלה אדומים, ולעומדים
בראשה הרב יצחק שילת שליט"א והרב חיים סבתו שליט"א, שנתנו את ברכתם
והסכמתם שספר זה - ובעז"ה נקווה גם הספרים הבאים בסדרה זו על מסכתות
נוספות - יצאו בהוצאת "מעליות" של הישיבה; לר' אייל פישלר הי"ו, מנהל הוצאת
"מעליות" והעומד בראשה, שטרח ויגע שהספר יצא מתוקן ויפה; ולעורך הספר ר'
אב"י ונגרובר הי"ו שהקפיד ודקדק בכתוב בו; למעצב הספר והכנתו לדפוס ר' אביחי
גמדני הי"ו, שעשה מלאכה נאה ומקצועית.

לכל העוסקים במלאכה הקשורה להדפסת הספר. יברך ה' חילם ופועל ידיהם
ירצה.

ואמר רבי אלעזר: מאי דכתיב "פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה"
(משלי לא, כו)

וכי יש תורה של חסד ויש תורה שאינה של חסד?

אלא: תורה לשמה - זו היא תורה של חסד, שלא לשמה - זו היא תורה
שאינה של חסד.

איכא דאמרי: תורה ללמדה - זו היא תורה של חסד, שלא ללמדה - זו היא
תורה שאינה של חסד (סוכה מט ע"ב).

יהי רצון שנמשיך ללמוד וללמד, לשמור, לעשות ולקיים את כל דברי התורה באהבה.
והאר עינינו בתורתך, ובהם נהגה יומם ולילה.

יהודה זולדן
מעלה אדומים

אלול תשפ"ג

